

Ignasi de Lloja

EXERCICIS ESPIRITUALS

Edició i introducció de Josep M. Rambla

Traducció de Ramon M. Torelló

Amb dos annexos de Xavier Melloni i Roland Barthes

EDICIÓ BILINGÜE

FRAGMENTA EDITORIAL

Títol original	EJERCICIOS ESPIRITUALES
Publicat per	FRAGMENTA EDITORIAL Plaça del Nord, 4, pral. 1.ª 08024 Barcelona www.fragmenta.cat fragmenta@fragmenta.cat
Col·lecció	SAGRATS I CLÀSSICS, II
Consell assessor	LAIA DE AHUMADA HALIL BÁRCENA RAQUEL BOUSO XAVIER MELLONI XAVIER SERRA NARCISO
Primera edició	NOVEMBRE DEL 2017
Producció editorial	ELISENDA SEVILLA I ALTÉS
Producció gràfica	INÈS CASTEL-BRANCO
Impressió i relligat	AGPOGRAF, S. A.
© 2017	JOSEP MARIA RAMBLA BLANCH per l'edició del text i la «Introducció»
© 2017	COMPANYIA DE JESÚS - PROVÍNCIA D'ESPANYA per la traducció de Ramon M. Torelló del text dels <i>Exercicis espirituals</i>
© 2017	XAVIER MELLONI RIBAS pel text «Els exercicis com a experiència mística»
© 2017	NÚRIA GARCIA CALDÉS per la traducció del text de Xavier Melloni
© 1971	ÉDITIONS DU SEUIL pel text de Roland Barthes
© 2017	IGNASI MORETA TUSQUETS per la traducció del text de Roland Barthes
© 2017	FRAGMENTA EDITORIAL, S. L. per aquesta edició
Dipòsit legal	B. 24.503-2017
ISBN	978-84-92416-60-0

RESERVATS TOTS ELS DRETS La publicació d'aquesta obra és una iniciativa conjunta de Cristianisme i Justícia i Fragmenta Editorial. La introducció i la traducció —corre-gides i ampliades— provenen de l'edició de la col·lecció Clàssics del Cristianisme (Proa, 1990).

L'edició d'aquesta obra ha comptat amb la col·laboració de l'Institut Català de les Empreses Culturals.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

Josep M. Rambla

1	Vida d'Ignasi de Loiola	11
	Loiola: els primers anys	11
	Castella: la formació humana	13
	Loiola: nou naixement	14
	Montserrat i Manresa: «l'Església primitiva»	15
	El pelegrinatge a Terra Santa	17
	Barcelona, Alcalà i Salamanca: el viacrucis dels estudis	18
	París: l'estol de companys	19
	Roma: fundació de la Companyia de Jesús	20
	El pare mestre Ignasi	22
2	Els <i>Exercicis espirituals</i>	23
	Els exercicis d'Ínigo de Loiola	24
	Els exercicis	26
	El llibre dels <i>Exercicis</i>	30
	<i>a Contingut del llibre</i>	30
	· Presentació dels exercicis i mètode	32
	· L'experiència i el procés espiritual dels exercicis	33
	· Documents i material per ajudar el qui dona els exercicis	40
	<i>b Gènere literari</i>	43
	<i>c Gènesi del llibre</i>	46
	<i>d Fonts del llibre</i>	50
3	Textos dels <i>Exercicis espirituals</i>	54
4	Cronologia	57

5	Nota bibliogràfica	60
	Edicions dels <i>Exercicis espirituals</i>	60
<i>a</i>	<i>Edició crítica</i>	60
	<i>b Edicions manuals</i>	60
	<i>c Traduccions catalanes</i>	61
	Comentaris als <i>Exercicis espirituals</i>	61
<i>a</i>	<i>Estudis</i>	61
<i>b</i>	<i>Explanacions del mes d'exercicis</i>	62
<i>c</i>	<i>Explanacions d'exercicis breus</i>	62
	Sigles i abreviatures	63

EJERCICIOS ESPIRITUALES EXERCICIS ESPIRITUALS

	Anotacions	66
	Exercicis espirituals per vèncer-se a si mateix...	88
	Pressupòsit	88
	PRIMERA SETMANA	90
	Adicions	128
	SEGONA SETMANA	140
	Preàmbul per considerar estats	164
	Sobre l'elecció	182
	TERCERA SETMANA	200
	Sobre el menjar	214
	QUARTA SETMANA	220
	Contemplació-amor	226
	Maneres d'orar	232
	Misteris de la vida de Crist	244
	Regles	296
	Sobre les almoines	314
	Sobre els escrúpols	320
	Sentir a l'Església	326

ANNEXOS

ELS EXERCICIS COM A EXPERIÈNCIA MÍSTICA *Xavier Melloni*

1	Primer temps: procés de personificació	345
<i>a</i>	<i>Via negativa: primera setmana</i>	345
<i>b</i>	<i>Via positiva: segona setmana</i>	350
2	La porta estreta de l'elecció	353
3	Segon temps: el procés de transpersonalització	355
<i>a</i>	<i>Via negativa: tercera setmana</i>	355
<i>b</i>	<i>Via positiva: quarta setmana</i>	357
4	Conclusions i algunes qüestions per resoldre	360

LOIOLA *Roland Barthes*

1	L'escriptura	365
2	El text múltiple	367
3	La màntica	371
4	La imaginació	376
5	L'articulació	380
6	L'arbre	385
7	Tòpics	387
8	Assemblatges	389
9	La fantasia	391
10	Ortodòxia de la imatge	395
11	La comptabilitat	399
12	La balança i la marca	402

INTRODUCCIÓ

Josep M. Rambla

I VIDA D'IGNASI DE LOIOLA

Loiola: els primers anys

ÍÑIGO NEIX A LOIOLA (Guipúscoa, País Basc) molt probablement l'any 1491. La incoherent informació que sobre aquesta data ens deixa Ignasi i la insuficiència d'altres fonts no ens permeten anar més enllà d'aquesta màxima probabilitat.¹ Menys llum encara es pot fer sobre la raó del canvi de nom, del preromànic *Íñigo* a *Ignasi*. Potser va influir-hi la devoció que Íñigo sentia a sant Ignasi d'Antioquia, però no es pot afirmar amb certesa. Sembla que el canvi de nom es va produir durant l'estada a París, entre el 1528 i el 1535.

La casa de Loiola, entre Azpeitia i Azkoitia, es troba a la vall travessada pel riu Urola i dominada pel majestuós cim de l'Izarraitz. Aquí va viure Íñigo fins als setze anys, pel cap baix. Amb tot, en aquesta casa, malgrat trobar-se enclotada en una petita vall, hi ressonaven esdeveniments i gestes de l'època, perquè les relacions del pare s'estenien a persones de les més influents a la corona de Castella, i els germans

¹ Sobre aquest punt, *cf.* FN, I, 14*-24*. (Quan en la nota no es dona el títol complet d'una obra, cal cercar-lo en les *Sigles i abreviatures*: vegeu *infra*, p. 63.)

—ell era el petit de tretze— mostraven un amplíssim camp d'ideals i accions (actuacions en guerres, expedicions de conquesta, intervencions en afers eclesiàstics, etc.). A Loiola arribava l'eco de la cort de Castella, de Flandes, d'Itàlia, d'Amèrica, de la Roma papal...

Íñigo rep també a Loiola la primera empremta de la seva vida cristiana. La família era sincerament cristiana, tot i que no destacava per l'exemplaritat en la conducta, llevat potser de la dona del germà gran, Magdalena de Araoz, de remarcable pietat. Les relacions de la família amb l'Església eren estretes i a la vegada conflictives: els Loiola tenien el patronat de la parròquia d'Azpeitia (font de tensions i plets) i un dels germans, Pedro, era sacerdot de vida poc edificant. Tanmateix, la solidesa de la fe familiar va ser un bon fonament per a Íñigo, del qual es podia afirmar que «tenia afecció a la fe».²

La terra, el país, també deixa una empremta en l'esperit d'Íñigo, tot i que a partir dels setze anys hi va tornar poques vegades i, des dels trenta-un, només una. Amb tot, durant els setze anys de permanència contínua a Roma, més d'un signe va manifestar l'arrelament profund de les coses del seu país en l'esperit d'Ignasi: una de les poques coses que encara menjava de gust eren les castanyes torrades —fruit de la terra—; els aires de les danses de la joventut no se li devien haver esvanit del tot, perquè una vegada es posà a dansar-ne una per consolar una persona trista que li ho va demanar; devia parlar poc o molt el basc, com tota la gent de la contrada.

² *Sumario*, n. 4; FN, I, 154.

Castella: la formació humana

Amb una primera formació rebuda de la casa pairal i la terra, Íñigo surt de Loiola cap a Arévalo, vila entre Valladolid i Àvila, al més tard l'any 1507. L'amistat del senyor de Loiola amb el comptador de Castella, Juan Velázquez de Cuéllar, i un cert parentiu de la dona d'aquest amb la mare d'Íñigo, van fer que el pare d'Íñigo accedís gustosament a l'atractiva invitació del comptador de tenir algun dels seus fills com a propi. Per aquest camí, l'adolescent Íñigo entra en el món de la política i l'administració. Passa a Arévalo, amb la família del comptador de Castella, uns anys importantíssims per a la seva formació. En aquests onze anys viatja, es relaciona amb alts personatges de la cort, s'aprofita de la riquíssima biblioteca del comptador (en bona part provinent d'Isabel la Catòlica), forma el seu gust musical, perfecciona la seva lletra, fins i tot fa alguns intents literaris (perquè consta que va escriure un poema en honor de sant Pere)... També durant aquests anys en què es va fent home, Íñigo es va inclinant a aquella vida que sintetitza d'aquesta manera en l'autobiografia: «vanitats del món... exercicis d'armes... gran i va desig d'honra».³ Per això, Juan de Polanco, després d'haver constatat l'«afecció» d'Íñigo a la fe, afegeix: «però no hi vivia gens d'acord, ni es guardava de pecats, sinó al revés: era especialment arriscat en el joc i en coses de dones i en revoltes i coses d'armes...».⁴ Tanmateix, també a Arévalo té una gran experiència, que esdevindrà un punt fort en el curs dels *Exercicis*: la de la vanitat de l'honor mundà. Perquè,

³ *El Pelegrí*, n. 1.

⁴ *Sumario*, n. 4; FN, I, 154.

a la mort de Ferran el Catòlic, Velázquez de Cuéllar, que havia sigut el seu home de confiança, cau en desgràcia de la seva viuda, Germana de Foix, i després d'un enfrontament armat ha de retirar-se del tot a Madrid, on mor el 1517. Íñigo també pateix les conseqüències de la caiguda del comptador, perquè ara, als vint-i-sis anys, ha de cercar una nova orientació a la seva vida. En aquest moment se situa la seva molt probable primera conversió a una vida més seriosa.

Gràcies a la viuda del comptador, María de Velasco, Íñigo és acollit per Antonio Manrique de Lara, duc de Nájera i virrei de Navarra. Tampoc ara no entra en la carrera militar, però intervé en l'expedició contra els revoltats de Nájera. Es distingeix també per la seva bona gestió a l'hora de resoldre els conflictes entre les viles de Guipúscoa. Finalment, cap al maig de l'any 1521 participa en la defensa de Pamplona contra els francesos. El dia vint d'aquest mes és ferit en una cama. És el fet que origina el tomb definitiu: la conversió d'Íñigo a una vida cristiana autèntica.

Loiola: nou naixement

Després d'unes cures d'urgència, Íñigo és traslladat a Loiola, on es troba molt malament i suporta amb un aguant esglaiador tot el suplici d'operacions i tractaments. El 28 de juny, vigília de Sant Pere, de qui era devot, arriba a punt de mort. A mitjanit, però, comença la milloria. I, seguidament, el canvi interior. Per matar el temps, demana novel·les, però com que a la casa no en troben, li donen una vida de Crist i un recull de vides de sants. La lectura l'enfonsa en un nou món: juntament amb la imaginació de les grans gestes cavalleresques

que l'atrauen, va sentint també el gust per les accions que feien els sants. Sant Francesc i sant Domènec —pobresa i predicació— l'impressionen particularment. Uns ideals, pensaments i gustos succeeixen els altres. A poc a poc es va imposant a la seva consciència el fet que el pensament de les gestes dels sants li deixen una pau profunda i duradora, mentre que la satisfacció produïda pels altres pensaments s'esvaeix aviat. Això l'inclina a seguir els sants. Durant unes setmanes resa, llegeix, contempla el cel i les estrelles, conversa «de coses de Déu» amb els de casa. També pensa en el futur, i es decideix a fer un pelegrinatge a Terra Santa, com ho havien fet molts sants. El camí, però, serà llarg.

Montserrat i Manresa: «l'Església primitiva»

Surt de Loiola muntant una mula, a finals de febrer de 1522. A Arantzazu fa una vetlla nocturna i tot seguit es dirigeix a Montserrat. Pel camí, ja a Catalunya —a Lleida o potser a Igualada—, es compra roba de sac per fer-se fer un vestit de pelegrí, espartenyas, bastó i carbassa, i ho carrega tot cap a Montserrat. Arribat al santuari, fa una llarga confessió de tres dies per escrit. Fins aleshores no havia parlat mai amb ningú dels seus propòsits més íntims. Ho fa amb el confés, el pare Joan Chanon, que instrueix el pelegrí sobre la vida interior. Amb un fervor de neòfit, el 24 de març del 1522, Íñigo

amb tot el secret possible se'n va anar a trobar un pobre, i despullant-se de tots els seus vestits els hi donà; es posà el seu vestit tan anhelat i anà a agenollar-se davant l'altar de Nostra Senyora.

I, unes vegades agenollat, altres dret amb el bordó a la mà, passà tota la nit.⁵

Després de la vetlla de Santa Maria baixa a Manresa per prendre algunes notes en el seu quadern (que havia començat a omplir a Loiola, mentre llegia la vida de Crist, i que guardava tot consolat) i fer vida amb els pobres en un hospital. A la ciutat l'acullen amb molt afecte i, contra tota previsió, el que semblava que seria una curta estada es converteix en uns onze mesos de la més intensa experiència espiritual, el moment més decisiu de l'evolució cristiana d'Íñigo. Es dedica a l'oració en soledat (set hores diàries), participa en la pregària litúrgica, es dona a la penitència, viu d'almoines. La mainada el coneix per «l'home del sac».

Després d'una temporada de pau i joia, tot se li ensorra: dubtes, por, escrúpols..., fins a la temptació de suïcidi. Res no el tranquil·litza, res no l'illumina. Finalment, un dia el Senyor volgué «que despertés com d'un somni»!⁶ Des d'aquell moment, els dons de Déu es vessen damunt d'ell amb tota exuberància. Fins al final de la seva vida, Ignasi recordarà aquest temps a Manresa com «la seva Església primitiva».⁷ De la gran abundor de gràcies, cal destacar-ne dues de molt importants: els *Exercicis* i la il·luminació del Cardener. Els *Exercicis* adquireixen la seva forma substancial: una experiència extraordinària i tota personal de Déu que el prepara i l'instrueix per poder guiar els altres. La il·lustració del Cardener és la gran il·luminació gràcies a la qual Íñigo veu «totes les coses noves».⁸ Aquest moment privilegiat de

⁵ *El Pelegrí*, n. 18.

⁶ *Ibid.*, n. 25.

⁷ *Carta*, n. 59; FN, I, 140; ALBURQUERQUE, p. 210.

⁸ *El Pelegrí*, n. 30.

comunicació divina assenyala un tomb vers el món, vers els homes. Des d'ara el seu delit serà «ajudar les ànimes».⁹ Havent passat un temps tan intens d'aprenentatge —«Déu el tractava com un mestre d'escola»—,¹⁰ ara reprèn el camí de Terra Santa. És la segona quinzena de febrer de 1523.

El pelegrinatge a Terra Santa

Esperant i preparant el moment de partir cap a Terra Santa, Íñigo s'està unes tres setmanes a Barcelona, on, tot dedicant-se a converses espirituals i visitant ermites i convents, inicia grans amistats. Arribat el moment, es fa a la mar, amb uns pocs queviures i una confiança immensa en Déu. El pelegrinatge és llarg i amb tota mena de contratemps, però també amb llums i grans ensenyaments del Senyor. Els pelegrins arriben a Jerusalem el 4 de setembre. Íñigo, ara, visitant i venerant els llocs sants, prolonga l'experiència de tantes hores de contemplació dels «misteris» del Senyor a Manresa, nodrida per les lectures de Loiola. El seu intent és el de restar tota la vida «visitant sempre aquells llocs sants» i també «ajudar les ànimes».¹¹ Tanmateix, el desig no es pot realitzar, perquè li és prohibida la permanència a causa del perill turc. Refà, doncs, el camí cap a Europa. Ara, com que li ha sigut barrat el pas en una direcció, es troba, com ell mateix ens conta, agullonat per aquesta pregunta constant: «Què cal fer?»¹² La tornada serà també llarga i accidentada.

⁹ *Ibid.*, n. 26; *infra*, nota 12.

¹⁰ *Ibid.*, n. 27.

¹¹ *Ibid.*, n. 45.

¹² *Ibid.*, n. 50.

- El Pelegrí* Josep M. Rambla, *El Pelegrí. Autobiografia de sant Ignasi de Loiola*.
- EN *Monumenta Historica Societatis Iesu: Epistolæ et Monumenta P. Hieronymi Nadal*.
- Epp *Monumenta Ignatiana: Epistolæ et Instructiones Sancti Ignatii*.
- Ex Sp *Monumenta Ignatiana: Exercitia Spiritualia Sancti Ignatii de Loyola, nova editio*.
- FN *Monumenta Ignatiana: Fontes Narrativi de Sancto Ignatio*.
- LOP *Los Directorios de Ejercicios: 1540-1599*, traducció, notes i estudi de Miguel Lop, Mensajero / Sal Terrae, Bilbao / Santander, 2000.
- Memorial* Memorial o diari del P. Luís Gonçalves da Câmara (FN, I, 527-752).
- MHSI *Monumenta Historica Societatis Iesu*.
- Obras San Ignacio de Loyola, *Obras*, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 2013.
- Recuerdos* *Recuerdos Ignacianos. Memorial de Luis Gonçalves da Câmara*, versió i comentaris de Benigno Hernández Montes, s. j., Mensajero / Sal Terrae, Bilbao / Santander, 1992.
- Sumario* Juan DE POLANCO, *Sumario de las cosas más notables que a la institución y progreso de la Compañía de Jesús tocan* (FN, I, 151, 256).
- Sumari italià* Juan DE POLANCO, *Breve Sumario dell'origine et progresso della Compagnia di Gesù in sino all'anno 1551* (FN, I, 261-298).
- Vita P. Ignatii* Juan DE POLANCO, *De Vita P. Ignatii et Societatis Iesu initiis* (FN, II, 511-597).

EJERCICIOS ESPIRITUALES EXERCICIS ESPIRITUALS

Ignasi de Loiola

ANNOTACIONES

- I ANNOTACIONES PARA TOMAR ALGUNA INTELIGENCIA EN LOS EJERCICIOS SPIRITUALES QUE SE SIGUEN, Y PARA AYUDARSE, ASÍ EL QUE LOS HA DE DAR, COMO EL QUE LOS HA DE RESCIBIR.

1ª anotación. La primera anotación es, que por este nombre, ejercicios espirituales, se entiende todo modo de examinar la consciencia, de meditar, de contemplar, de orar vocal y mental, y de otras espirituales operaciones, según que adelante se dirá. Porque así como el pasear, caminar y correr son ejercicios corporales; por la misma manera, todo modo de preparar y disponer el ánima para quitar de sí todas las afecciones desordenadas y, después de quitadas, para buscar y hallar la voluntad divina en la disposición de su vida para la salud del ánima, se llaman ejercicios espirituales.

ANOTACIONES

- I 1ª ANOTACIONES PER ADQUIRIR ALGUNA INTEL·LIGÈNCIA EN ELS EJERCICIOS ESPIRITUALES QUE SEGUEIXEN, I PER AJUDAR-SE TANT EL QUI ELS HA DE DONAR COM EL QUI ELS HA DE REBRE.

² La primera anotació és que amb aquest nom d'*exercicis espirituals** s'entén qualsevol manera d'examinar la consciència, de meditar, de contemplar, d'orar vocalment i mentalment, i altres operacions espirituals, tal com es dirà més endavant. ³ Perquè així com passejar, caminar i córrer són exercicis corporals, de la mateixa manera qualsevol forma de preparar i disposar l'ànima

* La paraula *exercicis* correspon al mot d'etimologia grega *ascesi*. Pau va representar la vida cristiana com una cursa o competició que exigeix exercici o ascesi (cf. 1 Co 9,24-27). Aquesta ascesi, els Pares del desert la van practicar i ensenyar de manera eminent. El terme compost *exercicis espirituals*, o altres afins, tenia també una llarga tradició anterior a sant Ignasi, de la qual és un bon exponent l'*Ejercitatorio de la vida espiritual*, de García de Cisneros. En aquest primer paràgraf del llibre dels *Exercicis* es fa una descripció concreta dels «exercicis espirituals»: es tracta de pràctiques espirituals molt variades, totes elles dirigides vers una finalitat determinada i única.

- 2 2^a La segunda es, que la persona que da a otro modo y orden para meditar o contemplar, debe narrar fielmente la historia de la tal contemplación o meditación, discurriendo solamente por los puntos con breve o sumaria declaración; porque la persona que contempla, tomando el fundamento verdadero de la historia, discurriendo y racionando por sí mismo, y hallando alguna cosa que haga un poco más declarar o sentir la historia, quier por la ración propia, quier sea en quanto el entendimiento es iluminado por la virtud divina, es de más gusto y fruto espiritual, que si el que da los ejercicios hubiese mucho declarado y ampliado el sentido de la historia; porque no el mucho saber harta y satisface al ánima, mas el sentir y gustar de las cosas internamente.
- 3 3^a La tercera: como en todos los ejercicios siguientes espirituales usamos de los actos del entendimiento discurriendo y de los de la voluntad affectando; advertamos que en los actos de la voluntad, quando hablamos vocalmente o mentalmente con Dios nuestro Señor o con sus santos, se requiere de nuestra parte mayor reverencia, que quando usamos del entendimiento entendiendo.

per treure de si totes les afeccions desordenades ⁴ i, un cop tretes, buscar i trobar la voluntat divina en la disposició* de la pròpia vida per a la salut de l'ànima, es diuen exercicis espirituals.

- 2 ¹ *La segona* és que la persona que dona a altri manera i ordre per meditar o contemplar ha de narrar fidelment la història d'aquella contemplació o meditació, passant només pels punts amb una explicació breu o sumària; ² perquè a la persona que contempla li resulta més gustós i de més fruit espiritual prendre el fonament verdader de la història meditant i raonant per si mateixa i trobar alguna consideració que li faci entendre o sentir una mica més la història, ³ sigui amb el propi raonament, sigui en la mesura que l'enteniment és il·luminat per la virtut divina, que no pas si el qui dona els exercicis explica i amplia molt el sentit de la història; ⁴ perquè el que omple i satisfà l'ànima no és el saber molt sinó sentir i assaborir les coses internament.
- 3 ¹ *La tercera*. Com que en tots els exercicis espirituals següents ens servim dels actes de l'enteniment discurrant, i dels de la voluntat per sentir i moure els afectes, ² hem d'advertir que, en els actes de la voluntat, ³ ens cal més reverència per part nostra quan parlem vocalment o mentalment amb Déu nostre Senyor, o amb els seus sants, que quan ens servim de l'enteniment per entendre.

* És a dir, l'elecció d'un estat de vida (cf. 169-188) o una *esmena* i *reforma* de la pròpia vida i estat (cf. 189).

4 4^a La quarta: dado que para los ejercicios siguientes se toman quatro semanas, por corresponder a quatro partes en que se dividen los ejercicios; es a saber, a la primera, que es la consideración y contemplación de los pecados; la 2^a es la vida de Christo nuestro Señor hasta el día de ramos inclusive; la 3^a la pasión de Christo nuestro Señor; la 4^a la resurrección y ascensión, poniendo tres modos de orar: tamen, no se entienda que cada semana tenga de necesidad siete o ocho días en sí. Porque como acaesce que en la primera semana unos son más tardos para hallar lo que buscan, es a saber, contrición, dolor, lágrimas por sus pecados; asimismo como unos sean más diligentes que otros, y más agitados o probados de diversos spíritus; requiérese algunas veces acortar la semana, y otras veces alargarla, y así en todas las otras semanas siguientes, buscando las cosas según la materia subiecta; pero poco más o menos se acabarán en treinta días.

4 ¹ *La quarta*. Per als exercicis següents es prenen quatre setmanes, perquè corresponen a les quatre parts en què es divideixen els exercicis, ² a saber: la primera és la consideració i contemplació dels pecats; la segona és la vida de Crist nostre Senyor fins al dia de Rams inclusivament; ³ la tercera, la passió de Crist nostre Senyor; la quarta, la resurrecció i ascensió, amb tres maneres d'orar; ⁴ però no s'ha d'entendre que cada setmana ha de tenir necessàriament set o vuit dies com a tals. ⁵ Perquè, com que succeeix que en la primera setmana uns són més lents per trobar el que busquen —és a dir, contrició, dolor, llàgrimes pels propis pecats—, ⁶ i com que, igualment, uns són més diligents que altres i més agitats i provats per diversos esperits, ⁷ caldrà, algunes vegades, escurçar la setmana, i altres vegades allargar-la, i així en totes les altres setmanes següents, usant les coses segons allò que es busca, ⁸ però s'acabaràn els exercicis, poc més o menys, en trenta dies.

* Els *esperits* dels quals es parla freqüentment en els *Exercicis* es refereixen principalment a moviments interiors —«mocions» (cf. 313)— experimentats per l'exercitant, però no provocats per ell mateix i que han de ser discernits segons la direcció que prenen. Quan una moció condueix cap al bé, es tracta del «bon esperit»; quan condueix cap al mal, del «dolent». Tot i que Ignasi pensa, naturalment, que el bon i el mal esperits són éssers personals, el seu ensenyament pretén sobretot ajudar a reconèixer la *direcció* d'aquests moviments interiors per tal de reaccionar-hi convenientment.

** En l'original: «según la materia subyecta». Aquesta expressió es refereix ordinàriament a allò que l'exercitant ha de buscar en cada exercici particular o en cada etapa del procés dels exercicis. Cf. 199,1; també 48,2; 49; 74,5; 105,2; 204,3; 225; 226,3; 243,2.